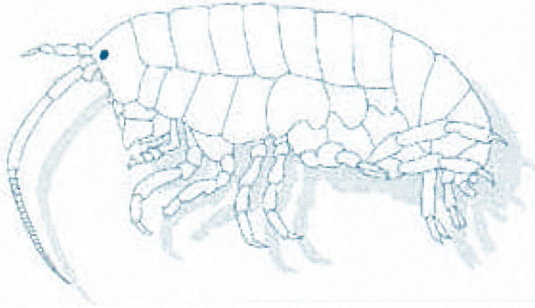

ISSN 0773-3542

De Strandvlo

Verantwoordelijke uitgever: Francis kerckhof, Muscartstraat 14, 8400 Oostende

Tijdschrift
van **De Strandwerkgroep België**

Jaargang 38
2018

Periodiek van **De Strandwerkgroep, vereniging voor mariene biologie****Voorzitter**

Jeanpaul Vanderperren

Hoogstraat 137, 1980 Zemst

☎ 015/34.07.81 (thuis)
0472/94.14.48 (gsm)**e-mail :**jeanpaul.vanderperren@telenet.be**Secretaris**

Tom Ameye

Spaanse Lindebaan 175, 1850
Grimbergen

☎ 0475/69.06.27

e-mail : tom.ameye@skynet.be**Penningmeester & ledenadministratie**

Floris Verhaeghe

Torhoutstraat 124, 8610 Kortemark

☎ 0479/89.01.09

e-mail : plattekaas@hotmail.com**Redactieraad - De Strandvlo**

Ingrid Jonckheere

St.-Idesbaldusstraat 20 bus 402, 8670
Koksijde☎ 058/52.19.46 (thuis)
050/81.37.68 (ouders)
0475/25.52.82 (gsm)**e-mail :** ingrid.jonckheere@west-vlaanderen.be

Guido Rappé

Kapelstraat 3, 9910 Urssel

☎ 09/374.39.68
0485/91.81.93**e-mail :** guido.rappe@gmail.com**Public Relations**

Aàron Fabrice

R. Buylestraat 11, 8670
Oostduinkerke

☎ 0492/77.31.28

e-mail : aaron.fabrice@gmail.com**Bestuurslid**

Francis Kerckhof

Muscarstraat 14, 8400 Oostende

☎ 0473/95.30.59

e-mail : fkerckhof@naturalsciences.be**Website:** www.strandwerkgroep.be - **Vragen ?** info@strandwerkgroep.be**Facebook:** <https://www.facebook.com/Strandwerkgroep/>**Strandvondsten:** waarnemingen@strandwerkgroep.be**Webcontact:** Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ)**Abonnementsprijs 2018**Belgische leden: **17 Euro**. Buitenlandse leden: **20 Euro**.

Te storten op:

IBAN **BE19000149342412**BIC **BPOTBEB1**

op naam van "De Strandwerkgroep" p/a Floris Verhaeghe (zie hoger).

❖ Foto cover: *Paardenvisser Oostduinkerke 31/10/2015* (foto: Ingrid Jonckheere)

INHOUD

Jaargang 38 nr. 4 (2018)

Inhoud, Bestuursmededelingen, Laagwatertabel, Excursiekalender SWG 2019, Excursieprogramma Slak-in-Du – 2019, Excursiekalender Nederlandse SWG 2019, Meerdaagse 2019	101
Hans De Blauwe Dinoflagellaat <i>Prorocentrum micans</i> Ehrenberg 1833 veroorzaakt rode vloed in het Boudewijnkaal te Dudzele in augustus 2018	109
Francis Kerckhof Recente strandvondsten van inheemse Platte oesters <i>Ostrea edulis</i> Linnaeus, 1758 op de stranden van de Westkust en het nut van lege schelpen van de Amerikaanse zwaardschede <i>Ensis directus</i>	112
Ingrid Jonckheere Eikapsels van de rog en schelpen op de stranden van de Westkust na de eerste winterstorm van 2019	119
Ingrid Jonckheere Echte zoetwaterspons <i>Ephydatia fluviatilis</i> op takje gevonden tijdens Strandwerkgroep-excursie te Nieuwpoort op 9 september 2018	129
Inhoud jaargang 38	131

WOORD VOORAF

Wanneer je dit laatste nummer van jaargang 38 in je handen hebt, neem er dan alvast je agenda bij want op de eerste pagina's van deze Strandvlo prijkt een lange lijst van leuke en interessante activiteiten.

Het begin van 2019 bezorgde menige strandjutter reeds veel plezier en leuke waarnemingen. Storm, sneeuw en rijk gevulde aanspoelselbanken zorgde ervoor dat iedere wandeling weer verrassend en anders was. Maar het was niet allemaal rozengeur en maneschijn, want het strand lag ook vol met zwerfvuil en vooral op de stranden van de Westkust lagervet en olieplekken. Ook verdwenen weer hele stukken duin in zee en zorgden stormen op bepaalde plaatsen langs de kust voor metershoge kliffen. Maar het is niet allemaal kommer en kwel, want recente waarnemingen van de inheemse Platte oester, de Kokkel en de vele roggekapsels die de voorbije weken aanspoelden lijken te wijzen op een 'voorzichtige' herstel van deze soorten. Meer hierover lees je in deze Strandvlo. Vergeet ook jullie lidgeld voor 2019 niet te betalen. We wensen jullie een fijn 2019 en hopen jullie talrijk te ontmoeten op één van onze vele activiteiten. Veel leesplezier. **(IJ)**

Bestuursmededelingen

Een vereniging heeft steeds nieuwe mensen en nieuwe ideeën nodig om haar bestaan op lange termijn te bestendigen

Ook De Strandwerkgroep is op zoek naar enthousiaste mensen die actief willen bijdragen aan de werking van onze vereniging

Volgens de statuten zijn er ieder jaar drie bestuursleden uittredend en her verkiesbaar. Kandidaturen voor een bestuursfunctie dienen voor de jaarvergadering per e-mail aan de voorzitter overgemaakt te worden.

De verkiezing van het nieuwe bestuur gebeurt op de jaarvergadering en nieuwe kandidaten dienen aanwezig te zijn.

(JVDP)

Lidgeld

Dit is alweer het laatste nummer van De Strandvlo voor jaargang 38. We zijn er in geslaagd om met zijn allen vier interessante nummers samen te stellen. Hopelijk wil je graag in 2019 lid blijven van onze vereniging. Het lidgeld bedraagt voor de **Belgische leden 17 Euro**; voor de **Nederlandse leden** bedraagt het lidgeld **20 Euro**.

Het lidgeld kan betaald worden op de Bank van De Post, **BIC** BPOTBEB1, **IBAN** BE19000149342412. Voor de nieuwe leden, hartelijk welkom.

(IJ)

Laagwatertabel Oostende – februari, maart, april 2019 (weekends)

februari

Za 02/02	05:32-17:57
Zo 03/02	07:09-19:26
Za 09/02	10:18-22:24
Zo 10/02	10:55-23:02
Za 16/02	04:22-16:53
Zo 17/02	05:33-17:58
Za 23/02	10:15-22:31
Zo 24/02	11:01-23:17

april

Za 06/04	09:19-21:29
Zo 07/04	09:53-22:04

maart

Za 02/03	05:06-17:37
Zo 03/03	06:05-18:29
Za 09/03	09:20-21:27
Zo 10/03	09:53-22:02
Za 16/03	02:40-15:18
Zo 17/03	03:58-16:31
Za 23/03	09:08-21:25
Zo 24/03	09:51-22:07
Za 30/03	02:59-15:37
Zo 31/03	05:24-18:02

LW te :
Boulogne

43 min. vroeger

Za 13/04	01:49-14:38	Calais	19 min. vroeger
Zo 14/04	03:19-15:55		
Za 20/04	09:04-21:21	Duinkerke	9 min. vroeger
Zo 21/04	09:46-22:03	Nieuwpoort	2 min. vroeger
Za 27/04	02:08-14:42	Zeebrugge	8 min. later
Zo 28/04	03:20-15:49	Vlissingen	30 min. later

(IJ)

Excursiekalender SWG – 2019

- **Zaterdag 16 februari : De Panne (Duinpanne)**
Jaarvergadering (zie verder in dit nummer).
- **Zaterdag 23 februari: Nieuwpoort-Bad**
Voor de tweede excursie van 2019 hebben we voor Nieuwpoort-Bad gekozen. Afspraak aan het Hendrikaplein, oostelijk einde van de dijk, bij het Westerstaketsel om 9 uur. Het laag water komt er om 10 uur 15 en is dan vrij goed: -0.39 mTAW.
- **Zaterdag 23 februari: Duinpanne (De Panne)**
Na de ochtendexcursie in Nieuwpoort-Bad is er in de namiddag mogelijkheid om al uw grote en kleine strandvondsten te laten determineren door de experts van de Strandwerkgroep tijdens onze determinatienamiddag. We kunnen er gebruik maken van de binoculaires van De Duinpanne, maar u mag uiteraard ook uw eigen materiaal en literatuur meebrengen. Een ideale gelegenheid om dat kleine schelpje of die bijzondere strandvondst eindelijk gedetermineerd te krijgen !
- **Zaterdag 16 maart: Verschillende locaties langs de kust**
De Strandwerkgroep neemt dit jaar deel aan de tweede Grote Schelpenteldag. Met onze kennis van de mariene biologie willen we een steentje bijdragen aan dit project van burgerwetenschap ('citizen science'). Dit evenement gaat door van 10 tot 17 uur.
- **Zaterdag 23 maart: Zeebrugge**
De derde excursie van 2019 brengt ons naar het stukje noordzeekust ten westen van de haven van Zeebrugge. Afspraak om 8h spreken we af bij het Saint-George Memorial monument aan het begin van de westelijke dam te Zeebrugge (hoek Zeedijk/Baron de Maerelaan). Het laag water valt om 9 uur 08 en is zeer goed (-0.49 mTAW !).
- **Zaterdag 23 maart: Zwerfvuil actie te Koksijde**
Na de excursie in Zeebrugge rijden we naar Koksijde
We nemen nu reeds een aantal jaren deel aan de strand opkuis actie in Koksijde. Dit initiatief is uiteraard zeer goed voor het milieu en het levert ook een

bescheiden maar belangrijke bijdrage op voor de financiën van de Strandwerkgroep.

Afspraak om 12 uur in de Dumontlaan in Koksijde (aan de surfclub). Het einde is voorzien rond 14 uur 30 aan de Bettystraat.

We moeten zeker met 10 deelnemers zijn ! Noteer dus deze datum al in je agenda.

- **Zaterdag 6 april: Westkapelle, Walcheren, Zeeland (Nederland)**

De excursie van april organiseren we samen met onze Nederlandse zustervereniging in Zeeland. Afspraak om 8 uur aan de Achterweg in Westkapelle (LW = 9:50). Graag vooraanmelding bij Mick Otten (telefoon +31 62 896 44 75).

- **17 tot 23 april: Meerdaagse excursie naar Granville** (zie verder in dit nummer)

- **Zaterdag 15 juni: Jachthaven van Zeebrugge**

Elk jaar bezoeken we de jachthaven van Zeebrugge. Dit is dan ook een bijzondere locatie omdat de fauna die we hier kunnen bestuderen zo anders is dan deze van het strand. Afspraak om 10 uur op het einde van Rederskaai. Gidsen: Hans De Blauwe en Manu Dumoulin. Deze excursie organiseren we in samenwerking met Natuurpunt Knokke-Heist. Combi-excursie SWG en Natuurpunt Knokke-Heist.

- **Zondag 14 juli: IJzermonding**

Onder de deskundige leiding van Guido Rappé onderzoeken de planten van slikken, schorren, vloedmerk en duinvoet tussen de IJzermonding en Westende-bad.

Afspraak om 16 uur 30 in de Halvemaanstraat in Nieuwpoort, ten oosten van de jachthaven. Het eindpunt van de excursie is in Sint-Laureins, maar we zullen proberen om met carpooling terug naar de startplaats te kunnen terugkeren. Wil je uw auto in Sint-Laureins parkeren, dan spreken we daar aan de Koning Ridderdijk af om 16 uur om vervolgens naar de Halvemaanstraat te rijden.

- **Zondag 1 september: Heist**

We gaan op verkenning in de Baai van Heist. Eén van de weinige plaatsen aan onze kust waar we een 'groen strand' kunnen aantreffen. Afspraak om 8 uur 30 aan de Zeedijk-Heist in Knokke-Heist. Het laag water valt om 9h38 (0.05 mTAW).

- **Zaterdag 19 oktober: Krui-excursie Oostduinkerke**

Krui-excursie op het strand St-André. Bram Conings gaat er voor ons kruien. Afspraak om 9 uur 30 op het einde van de Scottlaan (tegenover boothotel "La Péniche", coördinaten 51° 7' 47" N, 2° 39' 23" O). Laagwater om 11 uur 31

- **Zaterdag 16 november: De Haan**

De excursie van november brengt ons naar De Haan, waar we onder andere naar winter- of stormslachtoffers kunnen speuren. Afspraak om 8 uur 30 aan het Leopoldplein, nabij de Zeedijk, om 8 uur 30. Het laag water valt om 9 uur 37 (0.31 mTAW).

- **Zondag 29 december: Eindejaarexcursie De Panne**

De laatste excursie van het jaar gaat traditiegetrouw door in De Panne. Afspraak om 8 uur 30 op het einde van de Dynastielaan. Het laag water komt er om 10 uur 13. Voor de lunch kunnen we onze picknick nuttigen in Duinpanne (voorheen De Nachtegaal, adres: Olmendreef, De Panne).

(IJ)

Excursieprogramma Slak-in-Du – 2019

* Contact Franky Bauwens: GSM 0486871302 of franky_bauwens@hotmail.com

- **Zaterdag 24 augustus:** 09 uur 30 tot 15 uur Beheer Natuurpunt Brugge Slak-in-Du excursie: het zilt gebied Ter Doest (VM), de Eendenkooi (NM)te Lissewege en de oever van het Boudewijn Kanaal. Afspraakplaats: Nog niet gekend
- **Zaterdag 05 oktober van 09 uur 30 tot 16 uur:** Beheer ANB Slak-in-Du excursie: Het munitiedepot te Zedelgem. Afspraakplaats: Nog niet gekend.

Excursieprogramma Nederlandse SWG – 2019

* Vooraf aanmelden bij Mick Otten (06-28964475) of mjotten@kabelfoon.nl.

- **Zaterdag 23 februari: SWG-excursie naar Anna Friso of de Westbout.** Afspraak : **10.00 uur**. Beide excursieplekken liggen dicht bij de monding naar de Noordzee en zijn bekend van soorten die elders in de Oosterschelde niet of zeldzaam worden waargenomen. Vandaag gaan we afhankelijk van de wind naar één van deze bijzondere excursiegebieden. Aanvang: 10.00 uur.
- **Zaterdag 23 maart: SWG-excursie naar Borssele/De Kaloot.** Omdat het deze dag naar verwachting zeer goed laag water wordt, gaan we eens kijken wat er op en onder de stenen te vinden is. En natuurlijk gaan we even vissen in het filterkanaal van de centrale. Afspraak: **8.00 uur**. Verzamelen aan de oostkant van de centrale, hoek Zeedijk/Weelhoekweg.

Jaarvergadering Strandwerkgroep op zaterdag 16 februari 2019

Programma

Plaats: De jaarvergadering vindt plaats in Duinpanne, Olmendreef, De Panne

10 uur: Ontvangst met koffie

10 uur 30: Voordracht door Gerhard Cadée: “Kapotte schelpen interessanter dan hele? Spoorzoeken op schelpen”

Texelaar Gerhard Cadée is gepensioneerd onderzoeker aan het Koninklijk Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee (NIOZ). Hij heeft een brede interesse in allerlei - soms ongewone - aspecten van het mariene milieu, zowel levend als niet levend. Als geoloog heeft Gerhard een bijzondere belangstelling voor de sporen die dieren achterlaten op en in gesteenten en schelpen (ichnologie). Hij is een begenadigd spreker en schrijver die talrijke origineler publicaties op zijn naam heeft staan – oa in het Zeepaard, het tijdschrift van onze Nederlandse zustervereniging. We zijn dan ook uitermate blij dat hij voor onze vereniging een voordracht komt verzorgen.

12 uur 30: Broodjeslunch (bestelling en betaling kan ter plaatse worden geregeld)

13 uur 30: Administratief gedeelte.

14 uur : Diareportage van organismen gevonden tijdens de meerdaagse reis naar Camarêt sur mer in 2018 door Bram Conings met toelichting door Francis Kerckhof en de aanwezigen

16 uur: Einde

Meerdaagse excursie 2019 – Cotentin kust en Chausey-eilanden

Volgend jaar gaat de meerdaagse naar Normandië, met logement te Granville. Het is een mooie gevarieerde kust, zandstranden, rotsen, met als hoogtepunt de excursie(s) naar de Chausey-eilanden. De stad Granville is ook zeker een bezoekje waard

We verblijven in het Centre Nautique Régional Granville (<http://centre-regional-nautisme-granville.fr/>) van 17 tot 23 april op basis van vol pension. We verbleven daar ook in 2007.

We hebben voorlopig een optie genomen voor 35 personen met 10 kamers van 2 personen, de rest van de kamers is van 3 of 4 personen. Er is steeds één sanitair (douche, wc, lavabo) per 2 kamers.

De prijs bedraagt **350 euro** per persoon. Hierin zijn begrepen:

- alle maaltijden, van avondmaal op 17/4 tot en met middagmaal (lunchpakket) op 23/4
- de maaltijden worden verstrekt onder de vorm van zelfbediening en bestaan uit een voorgerecht, keuze tussen twee hoofdschotels, kaas en dessert. Sommige dagen nemen we een picknick mee
- Drank bij de maaltijden,(wijn, cider, water, koffie, thee bij het ontbijt)
- 6 overnachtingen (beddengoed is voorzien)
- gebruik van lokaal / aquarium
- gratis WiFi
- verblijftaks

Gelieve bij inschrijving ook te vermelden of je vegetarisch wil eten en of je een speciaal dieet volgt.

We maken één of twee excursies naar de Chausey eilanden, in functie van de grootte van de groep kunnen we van een groepstarief genieten, reken op ongeveer 23€ heen en terug. Later daarover meer.

Het vervoer is niet in de prijs begrepen en dient door de deelnemers zelf georganiseerd te worden (carpooling).

Eventuele schade veroorzaakt door de deelnemers kan niet verhaald worden op de Strandwerkgroep. Wees daarom in orde met uw eigen familiale verzekering burgerlijke aansprakelijkheid.

De fruits de mer regelen we later.

Hoe inschrijven?

Inschrijven kan **tot 17 februari** (dag na de jaarvergadering) per e-mail aan JP Vanderperren, jeanpaul.vanderperren@telenet.be en meteen 350 **euro** per persoon over te schrijven op rekening 000-1493424-12 op naam van:

“De Strandwerkgroep België”
p/a Floris Verhaeghe, Tourhoutstraat, 124
8610 Kortemark
met de vermelding Granville 2019”

Door in te schrijven verklaart u zich akkoord met bovenstaande voorwaarden

Dinoflagellaat *Prorocentrum micans* Ehrenberg 1833 veroorzaakt rode vloed in het Boudewijnkaal te Dudzele in augustus 2018

Hans De Blauwe

Het kanaal Brugge-Zeebrugge, bekend als het Boudewijnkanaal, is een bijzondere biotoop. Het zoutgehalte is er hoog, doorgaans brak tot bijna zo zout als zeewater. Er komt zoetwater in via de ringvaart in Brugge, er wordt gezuiverd afvalwater geloosd door het waterzuiveringsstation langs de Pathoekeweg en er is een verbinding met de zee via twee zeesluizen, de Visartsluis en de Vandammesluis. De flora en fauna is typisch voor brak binnendijks water met een grote populatie zeevis, mosselen, oesters, zakpijpen, hydroïden, wieren en zo meer, waarvan een groot percentage van uitheemse origine. Tot voor kort kwam een groeiend aantal Harders paaien in het kanaal. Helaas heeft het kanaal jaarlijks af te rekenen met zuurstoftekort in de zomermaanden. Zo was er een immense vissterfte begin juli 2017 waarbij bijna geheel de vispopulatie verdwenen is. Toen stierven ook enorm veel Penseelkrabben, Strandkrabben, Strandgapers, Zagers, Mosselen, Oesters en zeepokken.

In de zomer van 2018 waren de populaties nog verre van hersteld, enkel de kwalen (Oorkwal, Zeedruif en Amerikaanse ribkwal) kwamen weer in grote aantallen voor. Plots kwamen weer signalen van zuurstoftekort vanuit de metingen van de milieudienst van Stad Brugge en er werd gevreesd voor een herhaling van de vissterfte als in 2017. Een vissterfte werd niet vastgesteld, waarschijnlijk omdat er nog vrijwel geen vis was teruggekeerd in het kanaal. Ik heb in tegenstelling tot andere jaren maar 1 Harder gezien aan de Herdersbrug en dit op 28 mei. Andere jaren kan je er tientallen observeren die grazen langs de oevers.

Op 2 augustus 2018 viel het op dat het water een roestbruine kleur had. Ter hoogte van de roeiclub aan de Herdersbrug nam ik een staal van het water en bekeek een druppel onder de microscoop. Daarin was maar één soort organisme waar te nemen, namelijk een dinoflagellaat. Al snel kwam ik bij de genusnaam *Prorocentrum*. Vorm en afmetingen en het voorkomen van een klein stekeltje wijzen in de richting van *Prorocentrum micans* of *P. gracile*. Uit de lengteverhouding van het stekeltje ten opzichte van het lichaam besluit ik dat het om *Prorocentrum micans* gaat.

Prorocentrum micans Ehrenberg 1833 is een mariene dinoflagellaat. Hij heeft twee zweefharen (flagellen) van ongelijke lengte. De cel is 35 tot 75 µm lang, 20 tot 50 µm breed en afgeplat, een beetje als een miniatuur pompoenpit. Aan één uiteinde zit een klein

stekeltje. De kleur van een individu is goudgeel, de kleur van een grote concentratie individuen in water is roodbruin, vandaar de naam red tide of rode vloed. Het is een soort die algemeen voorkomt in kustwateren overal ter wereld, die vooral tot bloei komt in de late zomer en herfst. Terwijl veel van onze zoete binnenwateren geplaagd worden door blauwalgen, heeft het brakke Boudewijnkanaal af te rekenen met een rode vloed.

Foto: *Prorocentrum micans* (foto Hans De Blauwe)

Een aantal dinoflagellaten staat bekend voor hun afgifte van gifstoffen. *Prorocentrum micans* kan stoffen afgeven die de groei van diatomeeën afremmen, maar ze hebben geen effect op organismen hoger in de voedselketen. Hoge cel concentraties kunnen wel

zuurstoftekort met vissterfte tot gevolg veroorzaken. Uit voorzorg ben ik toch te rade gegaan bij een toxicoloog die meteen aangaf dat het nuttigen van schaaldieren, vis of weekdieren alsook watersport in dit water, niet zonder gevaar is. Daarop heb ik de milieudienst van de stad ingelicht die een waarschuwing heeft verspreid naar het havenbestuur en de bevolking.

In de zomer van 2017 was vrijwel alle leven in het Boudewijnkanaal uitgestorven, na de dood van duizenden harders en miljoenen penseelkrabben ten gevolge van zuurstoftekort, dreven er massa's zagertjes en vlokreeftjes boven. Daarna gingen alle mosselen en oesters open waaruit de rotte vleesresten wapperden. Voor de meeuwen was dit een waar festijn. Of *Prorocentrum* toen ook een rol heeft gespeeld in de sterfte weet ik niet. Misschien in de toekomst toch eens vaker een waterdruppel onder de microscoop bekijken.

Summary

The author reports a bloom of the dinoflagellate *Prorocentrum micans* that on 2 August 2018 coloured the water of the Bruges-Zeebrugge canal rust-red.

Bronnen:

www.eoas.ubc.ca/research/phytoplankton/dinoflagellates/prorocentrum/p_micans.html

**Watergang 6
8380 Dudzele**

Recente strandvondsten van inheemse Platte oesters *Ostrea edulis* Linnaeus, 1758 op de stranden van de westkust en het nut van lege schelpen van de Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus*

Francis Kerckhof

Oesters.

Je kan er tegenwoordig niet naast kijken, onze stranden liggen er vol mee; waarom zouden we er ons over opwinden? Het zijn toch allemaal Japanse oesters *Crassostrea gigas*, niet? Of is er misschien wél een reden om aangespoelde oesters nader te bekijken: of er toch inheemse Platte oesters *Ostrea edulis* - uitgestorven gewaand in onze wateren – tussen zouden zitten? Lees onderstaand verhaal en je weet het antwoord.

Nieuwe waarnemingen van recente Platte oesters.

Op 4 december 2017 stuurde een altijd alerte Mark Jacobs me een e-mail met in bijlage foto's van een oester, dezelfde dag opgeraapt op het strand van De Panne. Hij vond die niet vond gelijken op een "standaard" Japanse oester, vandaar. Het verse doublet zat vast op een fragment van een Amerikaanse zwaardschede. Het specimen zag er inderdaad "verdacht" uit (foto 2).

Nu is het niet altijd gemakkelijk om inheemse Platte oesters en geïntroduceerde Japanse oesters uit elkaar te halen, want beide soorten zijn morfologisch heel erg variabel - de standaard Japanse oester bestaat niet, of het zouden moeten de wat diepe (cupped) oesters zijn die in de handel verkocht worden. Die zijn echter het resultaat van een moeizaam kweekproces waarbij kwekers jonge individuele Japanse oesters los in zakken steken die ze op stellages op het strand uitleggen. De zakken met groeiende oesters moeten regelmatig gedraaid worden. Japanse oesters zijn gewoonlijk langgerechter van vorm dan Platte oesters maar in het wild nemen ze allerlei grillige vormen aan en je kunt naast lange en smal uitgegroeide ook eerder ronde, platte exemplaren aantreffen. Die zijn niet eens zo zeldzaam: op strandhoofden, in de aangroei van schepen of op drijvende voorwerpen komen ze regelmatig voor. Overigens is ook vorm van de Platte oester erg variabel en er komen naast de typische ronde exemplaren met een schilferige platte bovenklep ook grillige, zelfs langgerekte vormen voor. De vorm van zowel de Japanse als de Platte oester is – niet verwonderlijk – onder meer afhankelijk van de ondergrond waarop de oester zich vestigde. Geen wonder dat eerder platte of ronde Japanse oesters dikwijls verkeerdelijk als inheemse Platte oesters geïdentificeerd werden. Tot voor kort bleken die, na verificatie

als dat mogelijk was, toch Japanse oesters te zijn. Veel platte oesters zijn bijgevolg geen Platte oesters, maar het omgekeerde geldt ook: een platte oester kan wel degelijk een Platte oester zijn. veel platte oesters zijn geen Platte oesters, maar het omgekeerde geldt ook: een platte oester kan wel degelijk een Platte oester zijn.

Hoe onderscheid je nu gemakkelijk beide oestersoorten? Dé manier om zeker te zijn, is om na te gaan of aan de binnenkant van de platte (bovenklep) rond het slot, kleine knobbeltjes te zien zijn: de zgn chomata (foto 1). Het genus *Crassostrea* heeft geen knobbeltjes, in tegenstelling tot het genus *Ostrea*. Die zijn gelukkig bij jonge exemplaren meestal goed waar te nemen. En inderdaad: het verdachte exemplaar van Mark Jacobs bleek knobbeltjes te hebben. Meteen de eerste strandvondst van een recente *Ostrea edulis* die niet afkomstig is van de resten van *fruits de mer*. Want op die manier belanden er wel eens verse Platte oesters op het strand.

Foto1 binnenkant van het slotgedeelte van de bovenklep van *Ostrea edulis* (foto: KBIN, Thierry Hubin)

Het bleef niet bij die ene waarneming. Op dertig maart 2018 vond Mark op het strand van Koksijde - Sint-Idesbald opnieuw een verdachte oester. Na controle bleek ook dat een Platte oester te zijn dat eveneens vastgehecht zat op een Amerikaanse zwaardscheide (foto 3).

Foto 2 : Oester *Ostrea edulis* De Panne 4 december 2018 (foto: Mark Jacobs)

Foto 3 : Platte oester *Ostrea edulis* Koksijde, 30 maart 2018 (foto: Mark Jacobs)

Ten slotte stuurde Lode Janssens me onlangs een mooie foto van verschillende lege Ensis doubletten met daarop tamelijk grote Japanse oesters (foto 4). Die had hij op 10 januari verzameld op het strand van De Panne ter hoogte van de dijk aan de Westhoek Schuilhavenlaan.

Foto 4 : Japanse oesters *Crassostrea gigas* gevestigd op Amerikaanse zwaardscheden *Ensis directus*, De Panne 10 januari 2019 (Foto: Lode Janssens)

De waarnemingen van Mark Jacobs indachtig, maakte ik er Lode op attent dat er wel eens Platte oesters zouden kunnen tussen zitten. En inderdaad, een dag later vond Lode er één

(foto 5 en 6). Dat exemplaar was zelfs nog levend! Dat het wel degelijk een Europese Platte oester was, bewezen opnieuw de chomata. Ook dit exemplaar zat, samen met een Mossel, vast op een schelpfragment van een Amerikaanse zwaardschede.

Foto 5 : vergelijking buiten aanzicht van links Platte *Ostrea edulis* en rechts Japanse oester *Crassostrea gigas*, De Panne 11 januari 2019. (Foto: Lode Janssens)

Foto 6: binnenzijde Platte oester *Ostrea edulis* De Panne 11 januari 2019. links platte bovenklep met enkele chomata zichtbaar, rechts de onderklep. (Foto: Lode Janssens)

Revival van de platte oester?

De Europese Platte oester is de enige inheemse oestersoort in de Noordzee. Voor onze kust kwam ze algemeen voor en ze vormde banken, onder meer in het Westhindergebied (Houziaux et al., 2008; Kerckhof et al., 2018). Dat de soort ooit algemeen was, bewijzen de talrijke strandvondsten van oude of fossiele exemplaren. De oesterbanken voor onze kust werden eind 19^e eeuw door Engelse vissers weggevist (Kerckhof et al., 2018) en daarna ging het in onze wateren verder bergaf met de Platte oester in het wild. Gilson verzamelde in 1933 het laatste wetenschappelijk gedocumenteerde levende exemplaar van de 20e eeuw (Houziaux et al., 2008) maar vissers getuigden dat ze in 1946 nog Platte oesters in onze wateren zouden gevist hebben (Rappé, 2008). Ondertussen veroverde de Japanse oester onze contreien. De Platte oester werd voor onze kust virtueel uitgestorven gewaand.

In oktober 2010 trof ik echter tot mijn verbazing verschillende levende Platte oesters aan op een boei die voor onze kust verankerd geweest was (Kerckhof et al., 2018). Tot mijn verbazing, want ik ging ervan uit dat Platte oesters op de bodem leefden: ik verwachtte ze niet meteen op een boei. Enkele jaren later, in 2014, vond ik opnieuw Platte oesters op dezelfde boei. En vervolgens kwamen er meldingen van geïsoleerde exemplaren op wrakken (Kerckhof et al., 2018). Er leefden dus toch nog Platte oesters voor onze kust en bij uitbreiding in de Zuidelijke Noordzee, meteen ook een bewijs dat oesterlarven onze kust kunnen bereiken en, als ze een geschikte ondergrond vinden, zich ook kunnen vestigen.

Platte oesters hebben het niet onder de markt. Om zich te vestigen is een geschikte – harde – ondergrond cruciaal. De larven stellen nogal speciale eisen. Er is veel geschreven over de ideale ondergrond voor de vestiging van oesterlarven. Die moet vooral schoon zijn: als de ondergrond te slibbig is, dan kunnen de larven zich niet vestigen en al helemaal niet als de ruimte al bezet is door andere organismen die zelf ongeschikt zijn voor de vestiging van oesterlarven. Dat is dikwijls het geval omdat iedere vrijgekomen oppervlak in zee vrijwel meteen ingenomen wordt. De groeirand van soortgenoten blijkt een prima ondergrond te zijn: vandaar de clusters van Platte oesters die je kunt vinden. Verschillende van die clusters dicht bij elkaar vormen dan samen een oesterbank of rif.

In de praktijk kan elk oppervlak in aanmerking komen voor de vestiging, als dat maar min of meer glad en schoon is: keien, hout, metaal. De boei vormde in dat opzicht een ideale ondergrond: nog niet lang uitgelegd, bood ze een schoon oppervlak dat op het goede moment beschikbaar was. In de natuur blijken vooral schelpen erg geschikt als ondergrond. In het verleden gebruikten commerciële oesterkwekerijen bijvoorbeeld lege mosselschelpen of kokkels om oesterlarven op te vangen. In sommige gevallen kan je daar nog sporen van zien aan Platte oesters die je in de handel koopt of op aangespoelde kleppen.

De rol van de Amerikaanse Zwaardschede

En dan komt de Amerikaanse zwaardschede in het vizier. Sedert zijn introductie – bij ons pas voor het eerst waargenomen in 1987, in de Noordzee, in de Duitse Bocht in 1979 (Kerckhof en Dumoulin, 1987; Von Cosel et al., 1982) is die heel snel en in de hele zuidelijk Noordzee uitgegroeid tot een van de algemeenste soorten in de kustzone waar ze tegenwoordig uitgebreide populaties vormt. En die sterven natuurlijk af, na stormen massaal. De Amerikaanse zwaardschede heeft een grote, stevige schelp die lang na de dood van het dier kan blijven bestaan, zelfs als doublet: enerzijds in situ in de bodem - dan steken ze daar half uit - maar ze spoelen natuurlijk ook uit. Gigantische hoeveelheden lege schelpen belanden niet alleen op onze stranden maar blijven daarnaast op bepaalde plaatsen in grote hoeveelheden samengespoeld op de zeebodem liggen. De kustvissers klagen soms over netten vol met die *vuiligheid*.

Al die samengespoelde lege schelpen, vooral van de Amerikaanse zwaardschede, gemengd met andere grote schelpen zoals tapijtschelpen, otterschelpen, strandschelpen etc., vormen een prima hard substraat waar veel soorten dankbaar gebruik van maken om zich op te vestigen. Ondertussen vinden we op de stranden van de Westkust veel schelpen begroeid met Muiltjes, Driekantige kalkokerwormen, zeepokken, mosdiertjes en natuurlijk ook Japanse oesters (foto). En nu dus ook Platte oesters. Aggregaties van samengespoelde lege schelpen – in het Engels bekend als shell hash - vormen een ondergewaardeerd natuurlijk hard substraat naast de ondertussen betere bekende en onderzochte keienvelden, een substraat dat kennelijk voor onze kust aan omvang en belang toeneemt.

De drie aangetroffen Platte oesters waren alle jong, hoogstens een jaar oud. Het levende exemplaar van De Panne moet zich afgelopen zomer (2018) gevestigd hebben, de twee andere in 2017. Dat wijst erop dat in 2 opeenvolgende jaren vestiging plaatsvond. Deze waarnemingen, samen met die vermeld in Kerckhof et al. (2017) tonen aan dat er een regelmatige aanvoer is van Platte oesterlarven, vermoedelijk afkomstig uit het oostelijke Kanaal waar nog enkele kleine relict-populaties voorkomen. Als ze een geschikte ondergrond vinden om zich te vestigen, dan gebeurt dat ook voor onze kust. Lege schelpen van Amerikaanse zwaardscheden, in grote aantallen beschikbaar, vormen zo'n ondergrond.

Is de Platte oester aan een – voorzichtig – herstel bezig? Laat het ons hopen.

Summary

The author reports recent findings of the indigenous Flat oyster *Ostrea edulis*, cast ashore on Belgian beaches, at De Panne (December 2017, January 2019) and Koksijde (March 2018). All 3 juvenile specimens were found attached to an empty shell of the American jack knife clam *Ensis directus*. Empty shells of *Ensis directus* can subsist over a long time

and mixed with other large shells and shell fragments they form a natural hard substratum, suitable for the establishment of a variety of typical species, including native oysters *Ostrea edulis* - although the introduced *Crassostrea gigas* remains far more abundant. The apparently increasing subtidal availability of this kind of shell hash can thus provide an additional opportunity for larvae of *Ostrea edulis* to settle and survive.

Referentielijst:

- HOUZIAUX J-S, KERCKHOF F, DEGRENDELE K, ROCHE M & NORRO A (2008) The Hinder banks: yet an important area for the Belgian marine biodiversity? Belgian Science Policy, Brussels, Belgium, 248 pp.
- KERCKHOF F, COOLEN JWP, RUMES B, DEGRAER S (2018) Recent findings of wild European flat oysters *Ostrea edulis* (Linnaeus, 1758) in Belgian and Dutch offshore waters: new perspectives for offshore oyster reef restoration in the southern North Sea. Belgian Journal of Zoology 148(1): 13-24.
- KERCKHOF F AND DUMOULIN E (1987) Eerste vondsten van de Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus* (Conrad, 1843) langs de Belgische kust. De Strandvlo 7(2): 51-52
- RAPPÉ G. (2008). De Zee van Toen: Een historisch-ecologische verkenning van de zuidelijke Noordzee (1930–1980), uit de mond van Vlaamse vissers. Provincie West-Vlaanderen, Brugge, Belgium, 463 pp.
- VON COSEL R, DÖRJES J, MÜHLENHARDT-SIEGEL U (1982) Die amerikanische Schwertmuschel *Ensis directus* (Conrad) in der Deutschen Bucht: I. Zoogeographie und Taxonomie im Vergleich mit den einheimischen Schwertmuschel-Arten. Senckenbergiana Maritima. 14(3-4): 147-173

**Muscarstraat 14
8400 Oostende**

Eikapsels van de rog en schelpen op de stranden van de Westkust na de eerste winterstorm van 2019

Ingrid Jonckheere

Op 8 en 9 januari heerste de eerste winterstorm van 2019. Die zorgde op bepaalde stranden, vooral te Bredene, weer voor 2 meter hoge kliffen maar langs de Westkust was daar niet zoveel van te merken. Wel verdwenen er tussen Koksijde en Oostduinkerke weer stukken van het duin in zee. Er lagen in die zone ook heel wat pakketten Helmgras met wortel op het strand. Weggerukt door de hoge golven en stevige wind (foto 1).

Foto 1: Het Schipgat (Oostduinkerke) bij springtij op 8 januari 2019.
(Foto: Hilde Busschaert)

Tussen 11 en 15 januari 2019 maakte ik vier strandtochten. Ik wandelde van de Franse grens tot aan de havengeul van Nieuwpoort met uitzondering van het traject van Ster der Zee tot De Panne ter hoogte van Witte burg. Het hoogtepunt van het aanspoelsel lag vermoedelijk op 10 januari maar ook op 11 en 12 januari lag het strand nog rijkelijk

bezaaid met zeeorganismen en jammer genoeg ook met restanten van de op 2 januari, vooral in De Panne, aangespoelde blauwe smurrie. Dat bleek lagervet van het type Lithium EP 2 te zijn, weliswaar kleine hoeveelheden, maar toch verontrustend, want het product is toch wel giftig. Elders lagen grote hoeveelheden van het spul, die door de brandweer van het strand verwijderd werden. Ook lag er over het gehele parcours hier en daar een klodder zwarte olie. Daarnaast vond ik uien, prei, stukken tomaat, broccoli, mango en citrusvruchten zoals pompelmoes, citroen, mandarijn. Heel veel wrakhout maar ook 1 rubberlaars, 1 lederen laars, 1 plasticen waterschoen, 2 brillen, 6 rubberen handschoenen en heel veel plastic, nylon touwen enz. Op 1 stuk plastic verzamelde ik 7 Schilferige dekschelpen *Heteranomia squamula* en enkele Gewone zeepokken *Semibalanus balanoides*. Voor de rest lagen er maar weinig drijvende voorwerpen met begroeiing op het strand. Op 13 en 15 januari was er reeds heel wat van het aanspoelsel of onder gestoven of terug in zee gespoeld en beperkte ik me tot het zoeken in de vloedlijn. In dit artikel geef ik een relaas van mijn waarnemingen.

Bij de wieren viel vooral Hauwwier *Halidrys siliquosa* op, dit wier spoelde over het volledige traject talrijk aan maar ik noteer ook Blaaswier *Fucus vesiculosus*, Knotswier *Ascophyllum nodosum*, Japans bessenwier *Sargassum muticum* en stukken Riemwier *Himantalia elongata*.

Op het strand van Koksijde vond ik een tiental Helmkrabben *Corystes cassivelaunus* en enkele schilden, deze soort zag ik niet in De Panne en in Nieuwpoort verzamelde ik amper één schild. Tussen Bray-Dunes en Nieuwpoort telde ik 7 schilden van Noordzeekrab *Cancer pagurus* en 1 levend dier te Koksijde. Daarnaast noteerde ik ook enkele dieren en schilden van Gewone strandkrabben *Carcinus maenas*. Thuis kookte een zestal Kokkels *Cerastoderma edule* in één exemplaar zat één Erwttenkrabbetje *Pinnotheres pisum*.

In Koksijde vond ik een prachtige kolonie Zeespriet *Nemertesia antennina* en een kolonie Grijsze zeevinger *Alcyonidium condylocinereum* van een twintigtal centimeter hoog, er lag wel meer Grijsze zeevinger op het strand maar deze kolonie viel op door de grootte en vele vertakkingen. Ik vond ook een groot stuk kunsthars. Lode Jansens meldde ook nog een levende Zeedahlia *Urticina felina*.

In Koksijde en Nieuwpoort lagen veel Zeeklitten *Echinocardium cordatum* op het strand, in De Panne veel minder. Het zelfde gold voor de Gewone slangster *Ophiura ophiura*. Merkwaardig, ik zag geen enkele Gewone zeester *Asteria rubens*. Wel overal veel levende en vers dode Gewone zeeappels *Psammechinus miliaris*.

De grootste schelpenbanken lagen tussen De Panne Witte Burg en Bray Dunes maar ook op de andere stranden spoelden heel wat schelpen aan. Niet alle soorten vond ik op het gehele traject. In onderstaande tabel zie je per kustplaats welke schelpdieren ik vond.

Soort	NP	ODK	KOK	DP
<i>Buccinum undatum</i> Wulk	O	O	O	O
<i>Crassostrea gigas</i> Oester	O A	O A	O A	O A L
<i>Mytilus edulis</i> Mossel	A L	A L	A L	A L
<i>Ensis directus</i> Amerikaanse zwaardschede	O A	O A	O A L	O A L
<i>Solen marginatus</i> Messchede	O E	O E	O E	O E
<i>Lutraria lutraria</i> Gewone otterschelp	E	E	E	A
<i>Macoma Balthica</i> Nonnetje	A	A	A	A
<i>Spisula solida</i> Stevige strandschelp	E L	E L	E L	A L
<i>Spisula subtruncata</i> Halfgeknotte strandschelp	E L	E l	E l	E l
<i>Mactra corallina</i> Grote strandschelp	-	-	l L	E
<i>Venerupis senegalensis</i> Gewone tapijtschelpen	E	E	A	A
<i>Venerupis philippinarum</i> Filipijnse tapijtschelp	1	2	3	31 doubletten
<i>Petricolaria pholadiformis</i> Amerikaanse boormossel	E	E	E	E
<i>Chlamys opercularis</i> Wijde mantel	-	-	1 klep	17 met dier
<i>Mya truncata</i> Afgeknotte gaper	E	E	E	E
<i>Abra alba</i> Witte dunschaal	A L	E L	A L	E L
<i>Cerastoderma edulis</i> Kokkel	E - L	E - L	E - L	E-L
<i>Teredo</i> sp. Paalworm			1	
<i>Nassarius reticulatus</i> Gevlochten fuikhoorn	A	A	A	A
<i>Natica catena</i> Gewone tepelhoorn	E	E	E	E
<i>Crepidula fornicata</i> Muiltjes	A L	A L	A L	A L

DP (De Panne), KOK (Koksijde), ODK (Oostduinkerke), NP (Nieuwpoort). O: oud, A: Algemeen, E: Enkele, L: Levend.

Bespreking van de Schelpdieren

Er lagen heel wat oude schelpen op het strand onder andere Wulken *Buccinum undatum*, Japanse oesters *Crassostrea gigas*, Mossels *Mytilus edulis*, Amerikaanse zwaardschedes *Ensis directus* en Messchedes *Solen marginatus* vaak begroeid met Driekantige kalkkokerworm *Pomatoceros triquetus* en Muiltjes *Crepidula fornicata*.

Wat me opviel waren de vele lege doubletten *Ensis directus* met daarop één of meerdere juveniele Oesters *Crasostrea gigas*. Ik merk dit reeds op sinds deze zomer. Het zijn niet altijd lege doubletten maar soms ook schelpen met dier. Vaak leven er ook nog enkele Muiltjes, Driekantige kalkkokerworm en Zeepokken op de schelpen.

Wijde mantels *Chlamys opercularis* spoelden de laatste maanden regelmatig aan op de stranden van de Westkust. Deze keer vond ik enkel in De Panne levende dieren maar half weg december vonden we deze soort in nog grotere aantallen levend van Koksijde tot De Panne (eigen waarnemingen en waarnemingen van Wilfried Laforce, Hilde Busschaert en Rudy Balcaen) ook Aäron Fabrice vond ze heel talrijk op de Noord Franse stranden begin oktober (Fabrice, 2018).

De Filipijnse tapijtschelp *Venerupis philippinarum* is een algemene verschijning geworden op ons strand. Ook deze soort lag nu vooral op het strand van De Panne maar begin november verzamelden Aäron Fabrice en ikzelf meer dan 100 levende dieren op het strand van Koksijde.

De Kokkel is de laatste tijd terug aan een opmars bezig. In totaal verzamelde ik er een twintigtal over het volledige traject. Dit is nog niet veel maar toch al meer dan de voorbije jaren. Er waren begin deze eeuw wandelingen waar je geen enkel doublet vond. Nu vind je ze weer levend.

In Koksijde vond ik één stuk hout met daarin Paalwormen die ik niet op naam kon brengen.

Lode Janssens vond op 11 januari in De Panne de schelp van een Geaderde stekelhoorn *Rapana venosa* die met een slijpschijf ingekort was, en vermoedelijk afkomstig van een Chinees restaurant in Frankrijk.

Eikapsels van rog en haai

Sinds juli 2018 spoelden regelmatig eikapsels van roggen aan over de volledige Belgische kust. Tijdens mijn eerste wandeling op 11 januari in Koksijde lag er na vijf minuten stappen al meteen een mooi gaaf kapsel van de Blonde rog *Raja brachyura* voor mijn voeten. Ik besloot daardoor om wat extra aandacht aan het aanspoelsel in de vloedlijn te besteden. Ik stapte elk traject telkens heen en terug en bij de terugkeer koos ik steevast voor de vloedlijn. Ik verzamelde gedurende 4 dagen alle eikapsels die ik tegenkwam. Dit is het resultaat:

11 januari: Traject Ster der Zee tot Oostduinkerke Sint-André heen en terug: 6 km

Soort	Aantal
<i>Raja Clavata</i> Stekelrog (Foto 2)	58
<i>Raja undulata</i> Golfrog (Foto 2)	2

<i>Raja montagui</i> Gevlekte rog (Foto 2)	2
<i>Raja brachyura</i> Blonde rog (Foto 4)	3
<i>Scyliorhinus canicula</i> Hondshaai	11

12 januari: Traject Grens Frankrijk tot De Panne ter hoogte van Witte Burg heen en terug: 6 km

Soort	Aantal
<i>Raja Clavata</i> Stekelrog	55
<i>Raja montagui</i> Gevlekte rog	1
<i>Raja brachyura</i> Blonde rog	1
<i>Scyliorhinus canicula</i> Hondshaai	2

13 januari: Traject Ster der Zee tot Oostduinkerke Sint-André heen en terug: 6 km. De bedoeling was om die dag van Koksijde Ster der Zee tot De Panne Witte Burg te stappen maar ik zag dat er niet zoveel in de vloedlijn lag en daarom besloot ik toch maar terug hetzelfde traject te wandelen van twee dagen terug. Ik had weinig verwachtingen gezien ik op 11 januari alle kapsels die ik zag meenam maar toch vind ik nog een mooi aantal kapsels:

Soort	Aantal
<i>Raja Clavata</i> Stekelrog	24
<i>Raja montagui</i> Gevlekte rog	2
<i>Raja brachyura</i> Blonde rog	1
<i>Scyliorhinus canicula</i> Hondshaai	4

15 januari: Ik wandelde in de voormiddag heen en terug langs de vloedlijn van Koksijde Bettystraat tot Ster der Zee. Totale afstand: 4 km. Kort na de middag wandelde ik van Oostduinkerke Sint-André tot de Havengeul van Nieuwpoort, heen en terug. Totale afstand: 10,4 km.

Soort	Aantal vmd	Aantal nmd	Bijzonderheden
<i>Raja Clavata</i> Stekelrog	23	33	1 met embryo (Foto 3)
<i>Raja undulata</i> Golfrog		1	
<i>Raja montagui</i> Gevlekte rog		2	
<i>Raja brachyura</i> Blonde rog	1	3	
<i>Scyliorhinus canicula</i> Hondshaai	3 (los)	25	1 trosje van 18 kapsels

Foto 2 : Kapsels van A: Stekelrog *Raja clavata* , B: Gevlekte rog *Raja montagui*,
C Golfrog *Raja undulata* (foto: Ingrid Jonckheere)

Algemeen

In 2015 stelde de International Union for Conservation of Nature (IUCN) en de Europese Commissie een rode lijst van Europese zoutwatervissen op, daarin kan je lezen dat Haaien, Roggen en Draakvissen tot de meest bedreigde zeevissen van Europa worden gerekend. Dit rapport kan je vinden op : www.vliz.be/imisdocs/publications/272749.pdf.

Ook in Nederland werd in oktober 2017 een rapport opgemaakt waaruit blijkt dat roggren en haaien in de 20ste eeuw sterk zijn achteruitgegaan (CBS & al., 2017). Dit komt vooral door bijvangst van de visserij op bodemvissen. Er wordt door de Belgische en Nederlandse vissersvloot niet gericht op gevist maar veel dieren worden al gevangen voordat ze zich hebben voortgeplant omdat ze pas op hoge leeftijd (4-18 jaar) geslachtsrijp zijn. Daarnaast krijgen de dieren die aan de voortplanting toekomen maar weinig jongen vergeleken met andere vissoorten. De vrouwtjes leggen per jaar enkele tientallen eikapsels. In elk kapsel komt één jong tot ontwikkeling en afhankelijk van de soort duurt de ontwikkeling 100 tot meer dan 450 dagen. De kapsels zijn gevoelig voor beschadiging door de boomkorvisserij. Dat maakt de soortgroep kwetsbaar voor visserij. Aan het verloop van het aantal strandvondsten in Nederland van 1945 tot 2016 is te zien

dat roggen en haaien sterk zijn achteruitgegaan. Toch is er in dit rapport sprake van enig herstel. Dit door afname van de boomkorvisserij. Ook uit de diverse waarnemingen die in de Strandvlo verschenen in de voorbije jaren blijkt dat er maar een gering aantal roggenkapsels aanspoelen op het Belgische strand. Wij beschikken uiteraard niet over vergelijkingsmateriaal sinds 1946 maar wel sinds de jaren tachtig en het aantal waarnemingen is natuurlijk ook afhankelijk van de aandacht die er besteedt wordt naar het zoeken en verzamelen van gegevens maar toch is het opvallend dat er maar zo weinig kapsels gemeld worden.

Bespreking waarnemingen van de Westkust tussen 11 en 15 januari 2019

In onderstaande kolom vind je het totaal van het aantal kapsels van de Hondshaai en Roggen die ik verzamelde op de stranden van de Westkust tussen 11 en 15 januari 2019.

Soort	Aantal
<i>Raja Clavata</i> Stekelrog	193
<i>Raja undulata</i> Golfrog	3
<i>Raja montagui</i> Gevlekte rog	7
<i>Raja brachyura</i> Blonde rog	9
<i>Scyliorhinus canicula</i> Hondshaai	45

Mijn record van 165 kapsels van de Stekelrog tijdens één wandeling van De Panne naar Koksijde op 23 maart 2003 (Jonckheere, 1997) haal ik niet maar 193 kapsels op 4 dagen is toch ook wel bijzonder. Meer dan de helft van de kapsels waren bruin van kleur. Dit is niet uitzonderlijk maar in de literatuur staat nooit vermeld dat kapsels naast zwart en groenachtig zwart ook bruin van kleur kunnen zijn. Ik raadpleegde Bor (1990) en diverse tabellen op het internet, er is altijd alleen maar sprake van zwart en groenachtig zwart.

Over de afmetingen van roggenkapsels is al veel geschreven. Ik mat een aantal van de kapsels nadat ik ze enkele uren liet opwerken in water. De grootte is ook afhankelijk van of het proximaal of distaal nog veld aanwezig zijn. Vaak zijn die afgescheurd. Ook de laterale zoom is niet altijd nog volledig aanwezig. Daarom beperkte ik mij tot het opmeten van de gave exemplaren. De grootste Stekelrog mat 8,5 cm en was 5,6 cm breed. De breedste mat 7,9 op 5,8. De kleinste Stekelrog was 5,5 cm groot en 4,6 cm breed en de smalste was 6,7 cm en 3,9 cm breed.

Ook over de gelijkenissen tussen Gevlekte rog *Raja montagui* en de Golfrog *Raja undulata* werd al veel geschreven. Wanneer je van beide soorten verse en volledige exemplaren vindt en die voldoende tijd laat weken, dan is er geen twijfel mogelijk. Het is zoals Verhaeghe (2018) schrijft: ‘Een keer dat je het door hebt, kun je niet meer missen’.

De vondst van een kapsel met embryo (foto 2) is heel bijzonder. Toen ik het kapsel op het strand zag liggen viel het me vooral op omdat het niet groot was, bruin gekleurd en

wat doorzichtig. Bij het voorzichtig openmaken bleek dat het visje in wording nog in leven was. Ik haastte me naar zee om wat zeewater maar tegen dat ik terug thuis kwam was het al te laat. Spijtig! Tot nu toe werd nog maar drie keer een vondst van een kapsel met embryo gemeld in de Strandvlo : Op 14 januari 1995 raapte Marie-Thérèse Vanhaelen een Stekelrog met embryo op in Koksijde (Vanhaelen, 1996), Michaël Dekee vond op 12 april 2012 op het strand van Lombardsijde een eikapsel van een Stekelrog met een bijna volgroeid embryo (Dekee, 2012) en op 24 oktober 2014 vond Dirk Laga er eentje tijdens een gidsbeurt op het strand van Mariakerke (De Blauwe, 2014).

Foto 3 : Rogkapsel met embryo. (foto: Ingrid Jonckheere)

Wat bij het bekijken van de aantallen vooral opvalt is het groot aantal kapsels van de Blonde rog *Raja brachyura*. Deze soort komt normaal niet voor onze kust voor. Die eikapsels zijn afkomstig van populaties ten zuiden en westen van Engeland. Er spoelen al enkele maanden kapsels van deze soort aan langs de volledige Belgische kust. Het eerste exemplaar vond ik op 26 juli 2018 in Koksijde. Ik vernam van onder andere Aäron Fabrice, Jozef Vansteenkiste en Franky Bauwens, dat ook zij de voorbije maanden één of meerdere kapsels van de Blonde rog vonden. Ook op waarnemingen.be staan ondertussen reeds 10 meldingen sinds de zomer van 2018. In de voorbije jaargangen van de Strandvlo

stond nu en dan een melding maar nooit van zo'n grote aantallen. Al is groot natuurlijk relatief wanneer je weet dat 1 blonde rog ongeveer 30 kapsels per jaar legt.

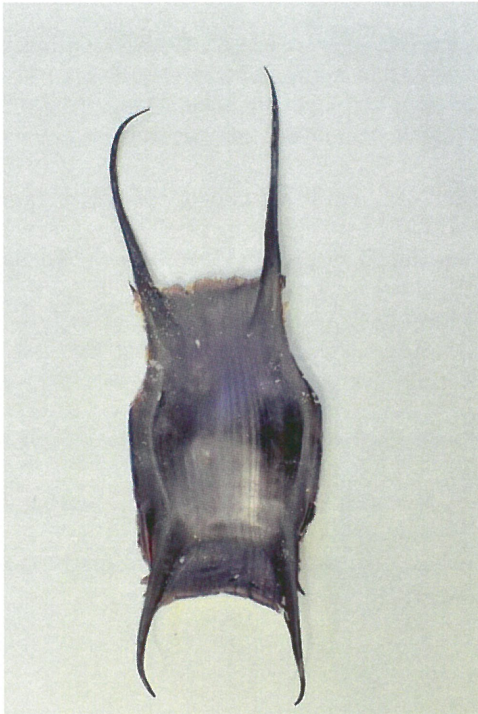

Foto 4: Eikapsel van *Raja brachyura* Blonde rog
(foto: Ingrid Jonckheere)

Slot

De eerste twee weken van het nieuwe jaren brachten al meteen veel zoekplezier. Wijst het aanspoelen van de kapsels van vier verschillende soorten rog op vijf dagen tijd op een recent – voorzichtig - herstel van de roggenpopulatie in de Noordzee? Het is in ieder geval de moeite waard om uit te kijken of het aanspoelen van roggenkapsels de komende tijd doorgaat. En natuurlijk was het vinden van een kapsel met levend embryo enerzijds de kers op taart maar anderzijds ook wel triest

Dank

Een woord van dank aan Lode Janssens voor het doorsturen van zijn waarnemingen en aan Floris Verhaeghe voor nakijken van mijn determinaties van de roggenkapsels.

Literatuur

- BOR, PHF, 1990. Eikapsels van haaien en roggen. Wetenschappelijke Mededeling KNNV nr. 223.
- CBS, PBL, RIVM, WUR, 2017. Roggen en haaien, 1945-2016 (indicator 1249, versie 10, 30 oktober 2017). www.clo.nl. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag; PBL Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag; RIVM Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven; en Wageningen University and Research, Wageningen.
- DE BLAUWE, H., & F. KERCKHOF, 2014. Bijzondere vondsten – Verslag nummer 6. De Strandvlo, 34(4): 128-133.
- DEKEE, M., 2012. Vondsten van eikapsels van Hondshaai en Stekelrog met embryo. De Strandvlo, 32(2): 54-56.
- FABRICE, A., 2018. Massale stranding van Wijde mantels (*Aequipecten opercularis*) en andere leuke schelpensoorten aan de Franse Noordkust. De Strandvlo, 38(3): 98-99.
- JONCKHEERE, I., 1997. Haaien- en roggenkapsels op de stranden van de Westkust. De Strandvlo, 97(3): 86-87.
- NIETO, A., & AL., 2015. European Red List of Marine Fishes. Publications Office of the European Union. 90 p.
- VANHAELLEN, M.-TH., 1996. Aantekening bij eikapsels van roggen tijdens de winter 1994-1995 te Koksijde. De Strandvlo, 36(1): 31-34.
- VERHAEGHE, F., 2018. Analyse van aangespoelde roggenkapsels op het Bretoense eiland Île de Re. De Strandvlo, 37(2): 127-134.

Sint-Idesbaldusstraat 20 bus 402
867 Koksijde
ijonckheere@hotmail.com

Echte zoetwaterspons *Ephydatia fluviatilis* op takje gevonden tijdens Strandwerkgroepexcursie te Nieuwpoort op 9 september 2018

Ingrid Jonckheere

Tijdens de van de Belgische strandwerkgroep naar de Ganzevoet in Nieuwpoort op 9 september 2018 vonden we op het grondgebied van Sint-Joris, in de eerste vijver langs de IJzer een takje met daarop een spons. Het duurde even voor ik er toe kwam om de spicula van deze spons te bekijken, daardoor raakte het niet op tijd gedetermineerd om in het verslag van Floris te worden opgenomen (Verhaeghe, 2018). Omdat heel wat leden van de Strandwerkgroep ook wel eens op zoek gaan naar organismen in brak- en zoetwater lijkt het me wel interessant om deze vondst kort te bespreken.

De spons vormde een geel korstje met een lengte van ongeveer 5 cm op een takje (foto 1). Omdat er twee soorten sponzen (de Zoetwaterspons *Spongilla lacustris* en de Echte zoetwaterspons *Ephydatia fluviatilis*) voorkomen in onze wateren die uiterlijk sterk op elkaar gelijken is het determineren op uitzicht niet mogelijk. De enige manier om zeker te zijn over welke soort het gaat is de skeletnaaldjes onder een microscoop bekijken. We namen met drie personen een stukje mee met de bedoeling dit te doen. Het sponsje dat we vonden is de Echte zoetwaterspons *Ephydatia fluviatilis*. De spicula van deze soort bestaat vooral uit lange dubbelpuntige naalden (180-550um) maar meer kenmerkend zijn de kleine haltervormige deeltjes (25 um) (foto 2).

Foto 1 : Echte zoetwaterspons *Ephydatia fluviatilis*
(Foto: Tom Ameye)

Deze soort komt algemeen voor in zoete of zwak brakke wateren, vooral een klein beetje zout in de bodem is noodzakelijk.

Deze vondst is op zich niet zo speciaal maar het is wel leuk om met zekerheid te kunnen zeggen dat het de Echte zoetwaterspons *Ephydatia fluviatilis* is die we vonden en is een kleine aanvulling op het verslag van Floris.

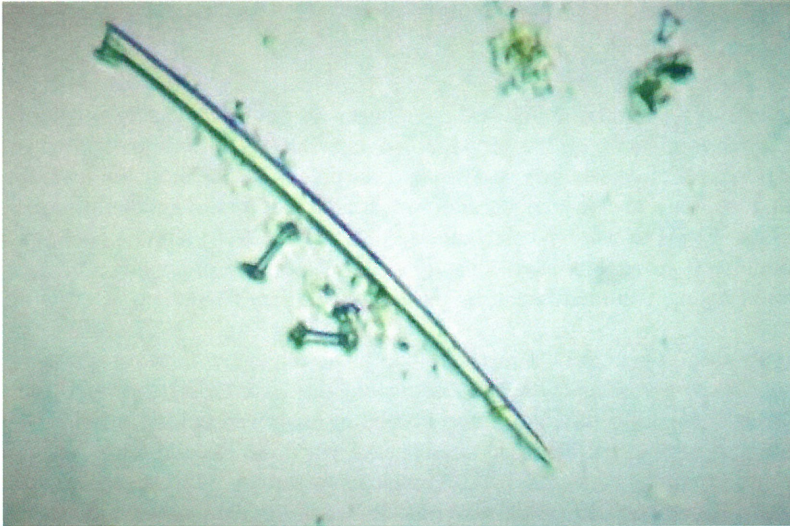

Foto 2: Spicula - Echte zoetwaterspons *Ephydatia fluviatilis*
(Foto: Ingrid Jonckheere)

Literatuur

FLORIS VERHAEGHE, 2018. Verslag van de brakwaterexcursie van 9 september 2018 rond de Ganzepoot in Nieuwpoort. De Strandvlo, 38(3): 92-97.

Sint-Idesbaldusstraat 20 bus 402
8670 Koksijde
ijonckheere@hotmail.com

Inhoud jaargang 38**Jaargang 38 nr. 1**

Inhoud, Bestuursmededelingen, Laagwatertabel, Excursiekalender SWG 2018, Excursiekalender Nederlandse SWG 2018,		1
Francis Kerckhof	<i>Balanus glandula</i> (Darwin, 1854), een nieuw zeepok voor de Europese fauna	7
Ingrid Jonckheere	Spectaculaire strandvondsten begin maart 2018 aan de Westkust Deel I Cirkelronde krab <i>Atelecyclus rotundatus</i> (Olivi, 1792), Ovaalronde krab <i>Atelecyclus undecimdentatus</i> (Herbst, 1783) en andere schaaldieren	17
Solange Coppens	Verslag wandeling Strandwerkgroep 23 december 2017 De Panne	30
Koen Verschoore	Landslakken in het vloedmerk	34
Koen Verschoore	Kokosnoot <i>Cocos nucifera</i> aangespoeld in Nieuwpoort	36

Jaargang 38 nr. 2

Inhoud, Bestuursmededelingen, Laagwatertabel, Excursiekalender SWG 2018, Excursieprogramma Slak-in-Du – 2018, Excursiekalender Nederlandse SWG 2018, Meerdaagse 2019		37
Antoon Ovaere	Kwalvlooiën <i>Hyperia galba</i> (Montagu, 1813) - waarnemingen te Wenduine en oproep	43
Jan Haelters	Enkele niet-alledaagse vissoorten in onze wateren	47
Francis Kerckhof	Vissen op het droge: vissen aangevoerd door Oostendse kustvissers in de periode juni - december 2017	52
Ingrid Jonckheere	Spectaculaire strandvondsten begin maart 2018 aan de Westkust (Deel 2)	58
Marie-Thérèse Vanhaelen	Enkele bijzondere strandwaarnemingen in 2017 te Koksijde	62
Ingrid Jonckheere	Nieuwsflitsen van strand en zee : april – juni 2018	66

Jaargang 38 nr. 3

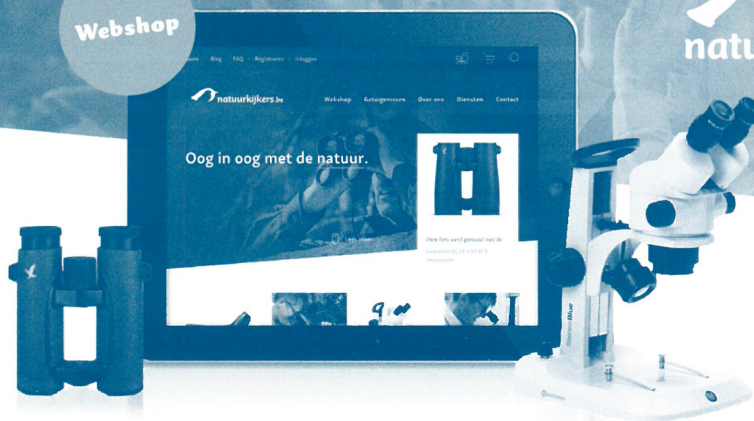
Inhoud, Bestuursmededelingen, Laagwatertabel, Excursiekalender SWG 2018, Excursieprogramma Slak-in-Du – 2018, Excursiekalender Nederlandse SWG 2018, Meerdaagse 2019		69
Floris Verhaeghe	Gruisverslag van de meerdaagse excursie van 2016 naar Guidel (Zuid-Bretagne)	74
Francis Kerckhof	Nieuws van het Klein Strand van Oostende	88
Floris Verhaeghe	Verslag van de brakwaterexcursie van 9 september 2018 rond de Ganzepoot in Nieuwpoort	92
Aäron Fabrice	Massale stranding van Wijde mantels (<i>Aequipecten opercularis</i>) en andere leuke schelpensoorten aan de Franse Noordkust	98
De meeuw		100

Jaargang 38 nr. 4 (2018)

Inhoud, Bestuursmededelingen, Laagwatertabel, Excursiekalender SWG 2019, Excursieprogramma Slak-in-Du – 2019, Excursiekalender Nederlandse SWG 2019, Meerdaagse 2019		101
Hans De Blauwe	Dinoflagellaat <i>Prorocentrum micans</i> Ehrenberg 1833 veroorzaakt rode vloed in het Boudewijnkaal te Dudzele in augustus 2018	109
Francis Kerckhof	Recente strandvondsten van inheemse Platte oesters <i>Ostrea edulis</i> Linnaeus, 1758 op de stranden van de westkust en het nut van lege schelpen van de Amerikaanse zwaardschede <i>Ensis directus</i>	112
Ingrid Jonckheere	Eikapsels van de rog en schelpen op de stranden van de Westkust na de eerste winterstorm van 2019	119
Ingrid Jonckheere	Echte zoetwaterspons <i>Ephydatia fluviatilis</i> op takje gevonden tijdens Strandwerkgroep-excursie te Nieuwpoort op 9 september 2018	129
Inhoud jaargang 38		131

Webshop

natuurkijkers.be

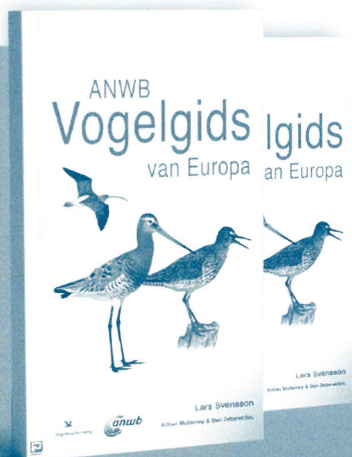
Wij hebben een

nieuwe website

Daarom delen wij cadeautjes uit!

Bestel vanaf nu online bij www.natuurkijkers.be

Dé speciaalzaak van Vlaanderen
met een ruime keuze aan de scherpste prijzen!

Bij iedere online
aankoop vanaf € 200
krijg je er een
gratis vogelgids* bij
t.w.v. € 35.

* Actie geldig tot 31 maart 2018.
Eén enkele vogelgids per aankoop.

natuurkijkers.be

Nederstraat 25 · 9700 Oudenaarde

+32 (0)55 61 33 13 · info@natuurkijkers.be · www.natuurkijkers.be

